

Referanser:

Arkivsak: 24/00292-16

Saksdokumenter:

Vedlegg Den norske kirke og selvmord

Den norske kirke og selvmord

Sammendrag

Bispemøtet vedtok i februar 2024 å nedsette en arbeidsgruppe som skulle belyse Den norske kirkes forhold til selvmord. Arbeidsgruppen leverte sin utredning *Å velge livet. Den norske kirke og selvmord* 10. september 2025. Utredningen gir en systematisk-teologisk gjennomgang av selvmord som fenomen, samtidig som den også tematiserer praktisk-teologiske perspektiver. Den kan forstås både som et ressursdokument for et videre kirkelig arbeid med tematikken, men har også noen tydelige oppfordringer for hvordan Den norske kirke kan styrke sitt arbeid.

Når Bispemøtet behandler utredningen gis det rom for en samtale omkring utredningens innhold og hvordan Den norske kirke kan videreutvikle arbeidet med selvmordsforebygging og sorgstøttearbeid.

Forslag til vedtak

Vedtak utformes i møtet

Saksorientering

Bakgrunn

På bakgrunn av en henvendelse fra LEVE – Landsforeningen for etterlatte etter selvmord, tematiserte Bispemøtet kirkens forhold til selvmord på sitt møte i februar 2024 (BM 16/24). I møtet ble det vedtatt å nedsette en arbeidsgruppe for å belyse:

- Den norske kirkes forhold til selvmord gjennom en historisk, etisk og teologisk tilnærming.
- Hvordan kirken i samarbeid med andre aktører kan være med på å forebygge, endre holdninger og bygge ned stigmaet knyttet til selvmord i samfunnet.
- Hvordan kirken kan bidra til økt kompetanse på dette feltet.

En arbeidsgruppe ble nedsatt administrativt våren 2024 med oppdrag om å levere et arbeid med begrenset omfang sommeren 2025. Arbeidsgruppen overleverte sitt arbeid til Bispemøtet v/preses Olav Fykse Tveit på verdensdagen for selvmordsforebygging, 10. september 2025.

I en første respons på utredningen, ga generalsekretærene i henholdsvis LEVE – Landsorganisasjonen for etterlatte etter selvmord og Kirkens SOS innspill til det videre oppfølgingsarbeidet på presentasjonen. Her ble det påpekt at Den norske kirke må se sitt arbeid i større sammenheng med det arbeidet som skjer i de diakonale organisasjonene og at kompetanseutvikling må skje i samarbeid med dem. Videre ble det påpekt at anbefalingene i utredningen med fordel kunne vært tydeligere, særlig med henblikk på kirkens profetiske oppdrag i samfunnet.

Utredningens innhold og drøfting av systematisk-teologiske perspektiver

Å velge livet. Den norske kirke og selvmord består av sju kapitler, hvor kapittel 3 om selvmord i historiske og systematisk-teologiske perspektiver og kapittel 4 om kirkelige praksiser i møte med selvmord utgjør tyngdepunktet. Samtidig gir utredningens kapittel 2 en innføring i selvmord som fenomen og beskriver hvordan det eksistensielle perspektivet er særlig relevant for en kirkelig tilnærming. Videre tematiseres det arbeidet som allerede skjer i Den norske kirke (kapittel 5) og hvordan kirken kan styrke det videre arbeidet og kompetansen på tematikken (kapittel 6). Avslutningsvis, i kapittel 7, gir arbeidsgruppen noen anbefalinger for kirkens videre arbeid.

Utredningen er blitt delt med biskopene, og ligger tilgjengelig på <https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/aktuelt/filer%202025/%C3%A5%20velge%20livet%20-%20den%20norske%20kirke%20og%20selvmord.pdf>

Det forutsettes i den videre behandlingen av saken at utredningen er lest.

Hovedvekten i utredningen er lagt på de systematisk-teologiske perspektivene og på kirkelige praksiser. Den norske kirke ble av LEVE utfordret til å drøfte «hvordan kirken historisk har bidratt til å stigmatisere selvmord i storsamfunnet». Utredningen gir biskopene et faglig utgangspunkt for en slik drøfting, særlig gjennom de skapelsesteologiske og forløsningsmessige perspektivene som er omtalt fra side 52 til 68. Her tematiseres blant annet en kristen forståelse av menneskets frihet og forholdet mellom synd og nåde. I oppsummeringen av kapittelet heter det at:

[Selvmord] aktualiserer dype og helt grunnleggende forutsetninger i den kristne tro: synd og nåde, gudsbilde, håp, dom og evig liv.

I en kirkelig kontekst, i møte med en situasjon der selvmord eller selvmordsforsøk står sentralt, spiller alle disse momenter en rolle. De aktualiseres i forkynnelse, sjelesorg og diakoni, vidt forstått. Her er det flere utfordringer. (side 68)

Biskopene inviteres til å drøfte de systematisk-teologiske perspektivene som presenteres i utredningen og se disse i lys av kirkelige praksiser.

Utredningen avsluttes med å gi noen konkrete anbefalinger som kan gi retning for videre oppfølging av tematikken i en kirkelig kontekst. Anbefalingene er delt i fem punkter: 1) kompetanse, 2) samhandling internt, 3) samhandling eksternt, 4) nasjonal innsats, 5) kirkelige praksiser. Det følgende tar utgangspunkt i disse.

Kompetanse

Et mål med arbeidet har vært å belyse sider ved en kirkelig tilnærming til selvmord det ikke har vært skrevet så mye om tidligere. Det er derfor av stor relevans for hele kirken at utredningen leverer et bidrag til en teologisk fundert etisk tilnærming til selvmord. Det legger til rette for en faglig refleksjon omkring temaet blant diakoner, prester, andre kirkelige tilsatte og frivillige. Samtidig gir kapittelet om kirkelige praksiser konkrete råd og innspill til hvordan kirkelige medarbeidere kan møte mennesker med selvmordstanker og etterlatte. Utredningen kan dermed i seg selv danne grunnlag for en kompetanseheving omkring temaet i Den norske kirke.

Utredningen peker på at kirkelige profesjoner besitter til dels høy, men også ulik, kompetanse på tematikken. Samtidig vil det være en bredde i hvem som på ulikt vis møter på selvmordstematikk i sitt arbeid. Det vurderes derfor som for snevert å knytte et kompetansearbeid om selvmord utelukkende til diakoner og prester. En viktig dimensjon i en satsing på selvmordsforebygging er å tydeliggjøre at alle, uavhengig av stilling og utdanning, kan bidra til å forebygge selvmord. Utredningen kan, sammen med ressurser fra andre aktører, bidra til faglige samtaler, kompetanseheving og utvikling av rutiner i stab eller andre arbeidsfellesskap lokalt. Slik utredningen peker på, kan dette gjøres på en rimelig og kostnadseffektiv måte ved å tilgjengeliggjøre et opplegg på ressursbanken.

Arbeidsgruppen peker mot å benytte kompetanse som allerede er i Den norske kirke, eller organisasjoner med tilknytning til kirken som ressurser. Dette kan være diakoner, prester eller andre med gjennomført VIVAT-kurs, eller organisasjoner som LEVE eller Kirkens SOS. RVTS – regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging – har utviklet en kompetansepakke for prester, kateketer, diakoner, religiøse ledere med flere. Kompetansepakken ligger åpent tilgjengelig på nett og er «satt sammen for deg som i ditt arbeid møter mennesker i kriser til samtaler, til forberedelse av begravelse eller minnestunder og markeringer ved ulykke».¹

I sitt innlegg på presentasjonen av utredningen, trakk generalsekretær i Kirkens SOS frem deres kurstilbud, som gjennomføres i samarbeid med MF vitenskapelig høyskole, som en aktuell plattform å utvikle kompetanse på.

Biskopene inviteres til å drøfte behovene for økt kompetanse omkring selvmord i Den norske kirke og hvordan dette kan arbeides videre med.

Intern og ekstern samhandling

Utredningen legger vekt på at det skjer mye godt arbeid både med tanke på å forebygge selvmord og med å gi sorgstøtte for etterlatte. Blant annet trekkes det fram hvordan lavterskel sosiale møteplasser er viktige arenaer både for tilhørighet og meningsskaping, samtidig som Den norske kirke har et utstrakt sorgstøttearbeid. Det pekes imidlertid mot et potensiale i å styrke samhandlingen, både internt i Den norske kirke og med andre, eksterne aktører.

Arbeidsgruppen har verken hatt mandat, ressurser eller tid til å gjøre en omfattende undersøkelse av hva som skjer av selvmordsforebyggende arbeid i lokalkirken. Heller har de fått informasjon fra diakonirådgivere. De rapporterer om et variert og bredt tilbud, både innenfor forebyggende og mer tradisjonelt sorgstøtte arbeid. Det kan imidlertid synes som om kjennskap og erfaringsutveksling på tvers av bispedømmer, prostier og menigheter kan styrkes. Her vil regionale diakonirådgivere spille en sentral rolle, men det er også sårbart å knytte slik informasjonsflyt til enkeltmedarbeidere, ikke minst gitt de nedskjæringer som har vært i Kirkerådets og bispedømmerådenes administrasjon. Det bør derfor ses på hvordan man kan styrke samhandlingen ved å bygge kultur for erfaringsutveksling og kompetanseoverføring, samt se hvordan nettløsninger av type www.sorggrupper.no kan gjøre det enda lettere å få oversikt over tilbud.

Den norske kirke samarbeider med mange organisasjoner, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det vil være viktig at eksempelvis den kompetansen som ligger i organisasjonene

¹ <https://rvtsnord.no/selvordstanker/opplaeringstiltak/kompetansepakke-prest-og-pastor-leder-av-begravelsesritualer-og-minnestunder-religiose-ledere-kateket-og-diakon/>

som er en del Samarbeidsrådet for diakoni kan være med på å bidra inn i Den norske kirkes arbeid. Særlig kan Kirkens SOS trekkes fram. Her kan et styrket samarbeid bidra til å styrke både rekruttering til Kirkens SOS arbeid og heve kompetansen og engasjementet i kirken. Videre vil LEVE – Landsforeningen for etterlatte etter selvmord være en naturlig ressurs og samarbeidspartner over hele landet.

Mange steder samhandler lokale menigheter med kommunen om ulike tiltak som i større og mindre grad er i direkte berøring med selvmord. Særlig gjelder dette kriseteam og markering av verdensdag for psykisk helse. Det vil være naturlig at det i fremtiden arbeides enda mer målrettet for å synliggjøre relevansen av et samarbeid mellom

Biskopene inviteres til å drøfte hvordan man kan styrke samhandling både internt og med eksterne aktører for å styrke Den norske kirkes arbeid med selvmordsforebygging og sorgstøttearbeid.

Nasjonal innsats

Et hovedperspektiv i utredningen er å se selvmordsforebygging i kirkelig sammenheng i rammen av det eksistensielle og førstehåndsperspektivet. Sjelesorgens rom åpner for en-til-en-samtaler hvor konfidenten gis mulighet til å, i fortrolighet, dele sin historie og sine erfaringer uten å nødvendigvis måtte være i et behandlingsforløp. Slik sett fyller kirkens arbeid et rom helsevesenet og andre ikke kan fylle. Kirken må slik sett både forstå seg som en del av den brede nasjonale satsingen for å forebygge selvmord, samtidig som man må se sin begrensning og hjelpe videre de som har behov for det.

Selv om det er de konkrete menneskemøtene som er det viktigste i kirkens arbeid, har kirken også et oppdrag i å tale imot strukturer og systemer som holder mennesker nede. I utredningen sees selvmord ikke bare som et uttrykk for menneskers indre kamper, men også i relasjon til konteksten de står i. Et arbeid for å forebygge selvmord må ta på alvor trender og kulturer som fremmer ensomhet, fremmedgjøring og undertrykkelse. Dette bidrar til at mennesker opplever livet som meningsløst. Kirken må forkynne håp og skape mening, men må også våge å refse strukturer og systemer som bidrar til å øke forekomsten av selvmord. I utredningen er dette rettet som en direkte oppfordring til Bispemøtet.

Biskopene inviteres til å drøfte hvordan kirken best kan inngå i en nasjonal innsats for å forebygge selvmord, og hvordan kirken kan være en «profetisk røst» i samfunnet.

Kirkelige praksiser

Utredningen bruker mye plass til å omtale særlig tre kirkelige praksiser; sjelesorg, gravferd og konfirmantarbeid. Til disse kommer det helt konkrete anbefalinger. Til sjelesorgen handler dette blant annet om hvordan man kan tematisere selvmordstanker i samtalen, og i konfirmantarbeidet hvordan psykisk helse og konfirmantenes egne liv og erfaringer bør være grunnleggende for arbeidet. Til gravferdsliturgien kommer det andre konkrete utfordringer som i større grad krever vedtak fra Bispemøtet. Det ene handler om å tilpasse alminnelige bestemmelser i gravferdsliturgien slik at det gis større fleksibilitet til å tilpasse liturgien også i gravferd etter selvmord. Det andre handler om å utvikle liturgiske ressurser som kan benyttes ved slik gravferd. Utredningen gir selv forslag til supplerende tekster og bønner, og gir også tips til salmer.

Biskopene inviteres til å drøfte hvordan man ønsker å følge opp anbefalinger knyttet til kirkelige praksiser, særlig gravferdspraksiser.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Det forutsettes at vedtak i denne saken kan løses innenfor gjeldende budsjettrammer. Eventuelle tiltak som krever økte økonomiske ressurser, må avgjøres på et senere tidspunkt.